

grueles

Een uitgave van de Stichting **Grueles** | april 2011 | jaargang 31 | nr. 1

grueles

www.grueles.nl

grueles

Een uitgave van de Stichting **Grueles** | april 2011 | jaargang 31 | nr. 1

Bij de voorpagina: ± 1960. Bié Vëus Houben.

Bij de titelpagina: Zjëun van Vëus achter de tap.

© Copyright Stichting Grueles - www.grueles.nl

Abonnementenadministratie: Brikkenoven 1, 6247 BG Gronsveld. Tel. 043 - 408 3288. *Secretariaat:* Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 043 - 408 2880.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 13,50 over te maken op Rabobank rek.nr. 11.75.15.000 of ING 2535375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 4,-.

VOORWOORD

Groot nieuws: onlangs werd de prehistorische vuursteenmijn in Rijckholt bezocht door vier Neanderthalers. Met behulp van enkele primitieve hakbijlen en van pezen gemaakte touwen, verschaften ze zich toegang tot de doorgaans prima afgesloten mijn. Het bloed kruipt blijkbaar waar het niet gaan kan; de Neanderthalers wilden graag nog eens een bezoekje brengen aan hun eeuwenoude werkplaats. Helaas waren ze in de loop der eeuwen verleerd hoe zo'n mijn ook al weer ontgonnen moest worden. Vandaar dat ze per ongeluk her en der enkele vernielingen aanbrachten. Ze waren bovendien vergeten om broodkrumsels te strooien om de weg naar buiten terug te vinden. Gelukkig waren enkele handhavers in de buurt om het viertal te redden, anders hadden de holbewoners nu waarschijnlijk nog vast gezeten.

Nog meer groot nieuws: in onze St.-Martinuskerk is het grafmonument van Willem van Bronckhorst Batenburg en zijn eega verplaatst van een kelderruimte onder de kerktoeren naar de zijbeuk bij het Maria-altaar. Het monument is in volle glorie hersteld en kan dus weer bewonderd worden. U leest er alles over in deze Grueles. Deze Grueles, laten we het daar eens over hebben. Zoals u weet (en als u het niet wist, weet u het nu) hebben omslag en titelpagina een hele jaargang eenzelfde thema. In de jaargang van 2010 vond u op omslag en titelpagina respectievelijk oude en nieuwe

foto's (van een vergelijkbare gelegenheid) van de harmonie. In de jaargang van 2011 zult u op de omslagen gevels van oude cafés aantreffen. Op de titelpagina's ziet u dan het bijbehorende interieur. We bieden u dus een kijkje in de cafés van vroeger tijden. En dat past weer prima bij de hoofdpersoon van 'Kèn d'r hön nog?'; want deze persoonlijkheid was een graag geziene gast in het Gronsveldse uitgaansleven.

De sectie Video heeft weer een puike dvd gemaakt. Ditmaal is de coproductie van de Koninklijke Harmonie en stichting Grueles, de kemedie 'Herriemenie', die in juni werd opgevoerd, voor eeuwig en altijd gedigitaliseerd. U kunt een exemplaar kopen voor het bedrag van € 10,00 bij Drogisterij Dassen.

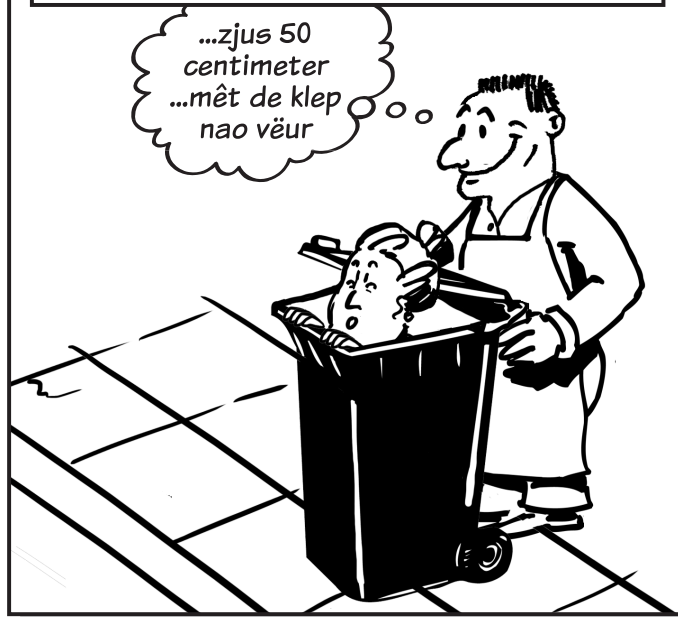
En zoals u ziet, hebben Trenêt en Haj nog wat moeite met de nieuwe regels omtrent het buitzetten van 'd'n drekbak'. Misschien is het een idee als de gemeente een cursus 'Drekbakboétezitte' gaat verzorgen. Ik snap er, net als Trenêt en Haj, het fijne in ieder geval nog niet van.

*Groet,
Maarten Heijnen*

TRENËT & HAJ...

...HEBBE VOLLE BAK!

...zjus 50
centimeter
...mêt de klep
nao vëur

DIALECT

Nogmaals: *De wijje geveegd*

Maandenlang heeft men zich in Gronsveld afgevraagd: 'Welke werkzaamheden zou Zjang Schrijnemaekers nu in het najaar van 1780 ten behoeve van de kasteelheer hebben verricht?' Zoals in het vorige nummer van Grueles al is vermeld, diende Zjang toen bij de vertegenwoordiger van de graaf een rekening in met de mededeling dat hij één dag 'de wijje had geveegd'. U kon ook lezen dat Zjang, zoals bijna alle andere Gronsveldenaars de Nederlandse taal niet machtig was en daarom zijn toevlucht moest nemen tot een soort Gronsvelds/Huilands.

Gaan we terug naar het jaar 1780. Zjang staat met zaagje en kapmes klaar om naar het kasteel te vertrekken en zegt tegen zijn vrouw: 'Hûi gaon ich de wiéje vège op 't kesjtiel.' Zij begreep hem onmiddellijk. Maar weten we dat nu, 230 jaar later, nog? De afgelopen tijd heeft een aantal Gronsveldenaars, Rijckholtenaars en één Eijdsenaar zich over deze zin het hoofd gebroken. Chris Steeghs legde (heel creatief) een verband met het woord 'wyjer' (vijver) en dacht dat de molenvijver schoongemaakt moest worden. Jammer, maar helaas. Guido van der Mullen was van mening dat de wei met een eg gereinigd moest worden.

Lou Spronck en Maria Scheres dachten (heel begrijpelijk) 'dat de flattere (de koeienvlaaien) gesjprejd' moesten worden. Alle antwoorden waren fout. De enige goede oplossing kwam van Gus van den Boorn, wonende te Eijdsen maar Gronsveldenaar tot in zijn knoken. Gus heeft in het verleden tientallen dialectverhalen voor Grueles geschreven en geldt als een deskundige op het gebied van oude dialectwoorden. Hij wist ogenblikkelijk dat 'n wy' een 'wilg' was, dat 'wiéje' 'wilgen' waren en dat 'vège' o.a. 'knotten' betekent. Zjang Schrijnemaekers heeft dus bij het kasteel de wilgen geknot. Raadsel opgelost.

Iedereen bedankt voor de genomen moeite en Gus: proficiat! Je krijgt een Groéselder Diksjenèr. Ik begrijp wel dat dit water naar de zee dragen is, maar bedenk: vóór je het weet is het Sinterklaas.

Gilles Jaspars

Gerèidsjap

Zoe wie ich de gèlige sjién van sjiem
tössje wollige weenterwoülke
neet kên vange,

zoe wie ich de wäoterige sjmäok
van e sjnielökske
geng kleur kên gëve,

zoe wie ich neet vuur de weend
oét kên renne
öm 'm tiénge te hawe

en al doon ich nog zoe m'n bê
öm 't hangend köpke van e sjnielökske
oét de grond te sjriéve

of de herfsbûim hön bläojer
rosbroén aon hun tek te hange,

't zal noets 't sjêldery wërde
dat ich ién m'nne kop heb
ömdat 't gerèidsjap oe ich mêt wèrk
noe èimaol gèi penseel ês.

Maria Scheres

NATUUR

Vijverdiertjes

We hebben in onze tuin een natuurvijver. Dit is een vijver waarin we de natuur zoveel mogelijk haar gang laten gaan. Soms is het nodig de overtollige waterplanten te verwijderen om dichtgroeien te voorkomen. De planten die we uit het water halen, laten we een tijdje naast de vijver liggen, zodat de waterbeestjes de kans krijgen terug in het water te kruipen. In het begin hadden we nog stekelbaarsjes in de vijver, maar vanwege hun sterke voortplantingsdrang werd hun aantal ontelbaar. Daarnaast zijn deze visjes erg roofzuchtig; muggenlarven, watervlooien en eitjes van kikkers en padden hebben dan ook weinig overlevingskans.

De vijver zit vol leven en je moet altijd even kijken of je weer iets nieuws kunt ontdekken. Zo is het in het voorjaar prachtig om ineens weer de salamanders naar boven te zien komen om lucht te happen. Vervolgens zie je de salamandermannetjes de vrouwtjes het hof maken, waarbij het mannetje dwars voor het vrouwtje golfbewegingen maakt met zijn staart. Het vrouwtje zet daarna de eitjes af in de uiteinden van de blaadjes van de waterplanten. Dit is duidelijk te zien aan de opgerolde blaadjes. De salamanders komen trouwens alleen naar het water voor de voortplanting, daarna leven ze verborgen onder hout of stenen. In de wintermaanden zie ik ook vaak salamanders in

de kelder. Deze vorstvrije ruimte met een hoge vochtigheid is een ideaal winterverblijf.

Ook zien we wel eens kikkers en padden in de vijver, maar jammer genoeg hebben we maar één keer kikkerdril en nog nooit paddensnoeren in onze vijver gezien.

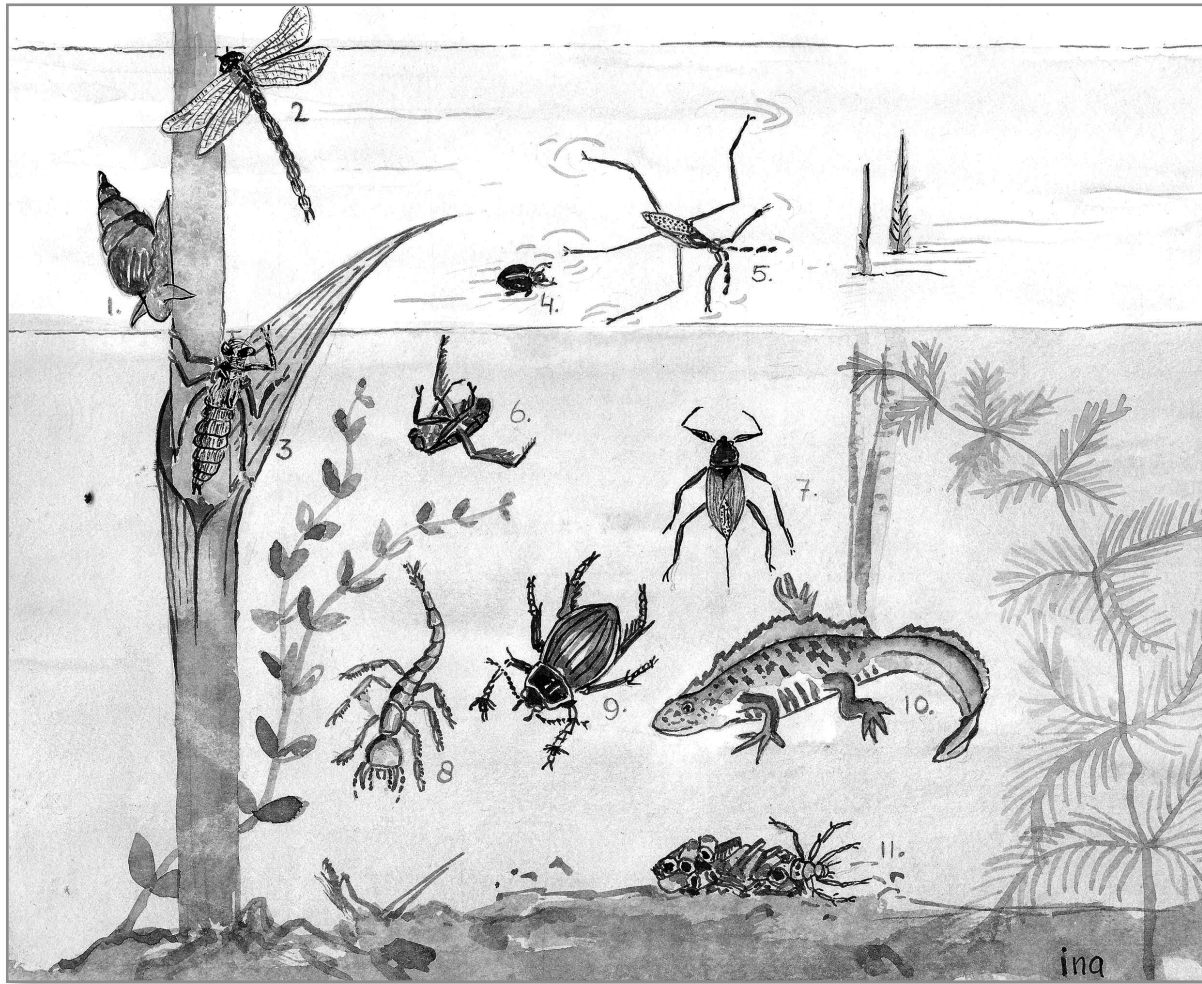
Naarmate het weer warmer wordt, zien we steeds meer waterdiertjes verschijnen. In de vijver zien we verschillende soorten slakken, waaronder een klein plat doorzichtig slakkenhuisje van de schijfhorenslak. De iets grotere poelslak, met het spitse slakkenhuis, raspt de algen van de waterplanten. Hierop legt ze ook haar eitjes in strookjes gespikkelde gelei. Deze gelei heb ik eens in een glazen pot gedaan. Ik wist toen nog niet dat deze gelei van een slak was.

Maar, na enkele weken kropen er piepkleine slakjes in de pot.

Op het water zien we de schaatsenrijder of oeverloper, die met zijn lange, breed uitstaande poten over het water schiet.

Biena en Toon in een diepgaand onderzoek

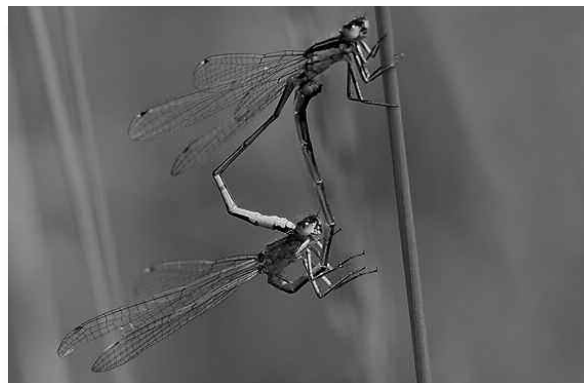

1. Poelslak 2. Libelle 3. Libellelarve 4. Draaitorretje of schrijvertje 5. Schaatsenrijder of oeverloper
6. Ruggezwemmer 7. Waterscorpioen 8. Larve geelgerande watertor 9. Geelgerande watertor
10. Kamsalamander 11. Kokerjuffer

Natuur

Hun ranke pootjes zijn zo licht dat ze worden 'gedragen' door de oppervlaktespanning van het water. Een ander klein zwart kevertje, dat in kringen rondzwemt, is het draaikevertje, beter bekend onder de naam 'schrijverke' naar het schone gedicht van Guido Gezelle. Om te kijken wat er zoal in het water rondzwemt, kun je het beste water van de vijver in een glazen pot doen. Op deze manier hebben wij al veel dier-tjes kunnen ontdekken, zoals het bootsmanne-tje of ruggezwemmer, die op zijn rug zwemt en roeit met zijn achterpoten. Ook interessant is de kokerjuffer. Het lijkt een bewegend takje, maar het is de larve van de schietmot, die van steen-tjes en plantenresten een kokertje maakt waarin hij zich voortbeweegt. Opvallend is ook een klein rood spinnetje, de rode watermijt, een roofdiertje. Een stuk groter is de kever van de geelgerande watertor. Zowel de larve als de kever zijn geduchte rovers van kikkerlarven, wormen en vissen. Ze hebben een groenzwarte rug met een gele band aan de rand.

Een andere rover is de larve van de libelle. De larven vervellen een aantal keren en voor de laatste vervelling kruipen ze langs een planten-stengel omhoog uit het water. Daarna vliegt de libelle uit de opengebarsten huid. Deze larven-huidjes zie je duidelijk op de planten langs de vijver zitten. Soms wel zo massaal dat we ze zelfs op de muur van het terras en op de tuin-stoelen vinden. Familie van de libellen zijn de waterjuffers. Het verschil tussen deze twee is

Libelle

duidelijk te zien aan de vleugels. Die van een libelle zijn in rust gespreid, en die van een waterjuffer blijven in rust tegen elkaar. Bovendien zijn de vleugels van de waterjuffer slanker. Het is prachtig om te zien als libellen als een soort tandem rondvliegen. Het mannetje pakt hierbij met zijn achterlijf het vrouwtje achter de kop vast, het vrouwtje buigt haar achterlijf naar voren om het sperma van het mannetje op te nemen. De eitjes worden in plantenstengels gelegd of zonder meer in het water gedropt. Er valt dus genoeg te ontdekken in en rond de vijver. Ook trekt het water veel vogels aan die slakjes of insecten eten, zich wassen of komen drinken. Ik hoef jullie niet te vertellen dat wij menig uurtje op deze plek vertoeven.

*Tekst en tekening
Ina van de Weerd*

FOTO

1954. Eerste klas lagere school

Achterste rij v.l.n.r. Jan van de Weerd, Jean Lebens, Harrie Bergenhuizen, Willy Olislagers, Johnny Peters, Jan Waber, Johnny Janssen, Piet van Kan, Robert Wiche, Eric Vliegen, ?

2e rij van achteren v.l.n.r. Inie Goessen, Ria Vaessens, Cile van de Weerd, Veronique Reintjens, Paula Scharnigg, Nico Cruts, Bertie Hollanders, Harrie Waber, Jan Huits, Piet Curvers, Léon Macheels

3e rij van achteren v.l.n.r. Michélien Waber, Nelly Segers, Maria Dassen, José Indebraek, Marjo Hayen, Maria Klinkenberg, Mieti Wanrooy, Tiny Scharnigg, Tilla Schrijnemaekers, Marie-Louise Loyens

Voorste rij v.l.n.r. Leon Dodemont, ? Simenon, Zjêf Looyens, Bertie Erkens, Neal Snijders, John van de Weerd, Han Smeets, Arno Martens, Jo Janssen

Foto

± 1950. Peren sorteren in de Coöperatieve Veiling van Gronsveld

1986. 50 jaar bakkerij Hermans

V.l.n.r. Bèr Reintjens, Karel Waber, Frans Huits sr., Peter Lemmens, Jan Waber

De jacht. V.l.n.r. Colla Halders, Henri Goessens,
Zjeng Goessens, Lou Smeets, Bèr Goessens,
Chrétien Smeets

GEZIËN

Het valt mij op dat ik bij het schrijven van deze rubriek steeds vaker kan putten uit mijn eigen 'archief'. Zo ook bij onze vorige achterom. Alsof het gisteren was, hoor ik mijn moeder nog roepen: "Sjef, kênste éffe nao de sjlachter goën, op d'n aonrêk lik e briefke oe ich aal op gesjrève heb." En toch is het al 37 jaar geleden dat slagerij Waber de poort heeft gesloten. Ook ik kan dus niet ontkennen, hoe graag ik dit ook zou willen, dat de tijd aan mij voorbij is gevlogen.

Rijksweg 154, voor de ouderen onder ons: slagerij Waber, is het adres van onze vorige 'Geziën'. Els Waber en Pierre Jurkiewicz zijn de huidige bewoners.

De oma en opa van Els, Maria Scheepers en Wöm Waber woonden in het huis, nu Rijksweg 156. In 1930 bouwden zij vóór dat huis een woning met slagerswinkel, tegen hun huis, nummer 154, aan. Maria en Wöm kregen acht kinderen: Liza, Louis, Nêt, Pieke, Tien, Marie,

Bertha en Dries. In 1995 werd het achterste huis verkocht aan de huidige bewoners, Gerda Weusten en Lambert Damzo.

Het werk van Wöm bestond voor een deel uit het slachten van vee bij de boeren thuis. Dit vlees bleef dan bij de boer achter voor eigen gebruik. Wöm had ook een slagerij aan huis. Als Wöm ging slachten op de boerderijen dan had hij altijd hulp van zijn zonen Louis en Dries. Zij kregen het vak met de paplepel ingegoten. Louis trouwde met Else van Hulten op 20 juni 1945 en zij gingen wonen aan de Harmonieweg. In 1949 ging Louis weer terug naar zijn ouderlijk huis, maar nu samen met zijn vrouw en hun dochter Miep. Zij namen de slagerij over. Hun dochter Els zou enkele jaren later hier geboren worden. Dries bleef bij hen wonen en werken.

In 1970 lieten Else en Louis naast de slagerij een nieuwe woning bouwen, Rijksweg 158. In 1974 kreeg Louis een hartaanval, waarna slagerij Waber definitief gesloten werd. Els en Pierre kochten het huis.

Het gebouw op de foto was vroeger de plaats waar de dieren geslacht werden. Binnen is er niet veel veranderd. De bak waarin de 'sjeenke' gekookt werden is nog in de originele staat. Daaronder is de oven nog te zien. Vleeshaken hangen nog aan de muur en aan het plafond.

Els en Pierre trouwden op 20 oktober 1973 in Gronsveld en ze kregen een dochter: Chantal. In 1974 verbouwden zij de winkel tot keuken en de voordeur verhuisde naar de zijkant. In 2001 werden de keuken en de badkamer vernieuwd en de voordeur kwam weer aan de voorkant. Ook de indeling van de bovenverdieping werd gewijzigd. Onder de woning liggen twee gewelfde mergelkelders waarin nog drie pekelbakken staan.

Nog steeds word ik verrast, na al die jaren van speuren. Een heel mooie achtergevel en een gezellige achterom. Wie weet waar dit is?

Sjef Caris

HISTORIE

Het openbaar lager onderwijs in Gronsveld (slot)

De eerste openbare school in Gronsveld, die begin 1829 geopend werd, bleek door een stijging van het aantal leerlingen en de strengere eisen, na dertig jaar al niet meer te voldoen. De overheid eiste uitbreiding of nieuwbouw, maar de gemeente voelde daar niets voor. Nadat de school in 1882 door de inspecteur werd gesloten, omdat het gebouw schadelijk was voor de gezondheid van de leerlingen, ging de gemeente overstag. In 1883/1884 werd, op de plaats van de huidige school, een nieuwe school gebouwd. Door een verdubbeling van het leerlingenaantal bleek die in 1901 ook al weer te klein en werd aangedrongen op uitbreiding.

Plan uitbreiding school

Zes jaar later, in 1907, was de situatie nog steeds ongewijzigd. De schoolopziener stelde daarom voor het gemeentebestuur te gaan dwingen, anders zou het in die chronische toestand nooit verandering brengen. De gemeente verdedigde zich met het al vaker aangevoerde argument, dat er op dat moment voldoende lokalen waren voor de 129 leerlingen van Gronsveld. Men vond het bezwaarlijk om ten behoeve van de kinderen uit Rijckholt (28) tot vergroting van de school te moeten overgaan.

Indien men daartoe zou worden gedwongen, zonder rijkssubsidie en bijdrage van de gemeente Rijckholt, zouden de kinderen van de gemeente Rijckholt van de school worden verwijderd. De minister van Binnenlandse Zaken was het met de gemeente Gronsveld eens en liet Gedeputeerde Staten medio 1907 weten dat hij op grond van buitengewone omstandigheden, zijnde de toelating van de kinderen uit Rijckholt op die school, bereid was voor de kosten van de verbetering van de openbare school in Gronsveld een buitengewone rijkssubsidie te verlenen. Dit was reden voor de raad aan Egidius Joosten, bouwkundige, wonende te Valkenburg, opdracht te geven tot het maken van een bouwplan, bestek en begroting van de kosten. Nog geen twee maanden later, in oktober 1907, lag het bouwplan met begroting op tafel, gaf de raad haar goedkeuring aan de uitbreiding en werd de rijkssubsidie aangevraagd.

Desondanks lieten Gedeputeerde Staten kort daarop weten dat de hulpschool in de oude school, waarin al ruim zes jaar les werd gegeven, was afgekeurd, omdat het gebouw schadelijk was voor de gezondheid van de kinderen. Een daartegen ingediend beroep werd afgewezen. In de ogen van de schoolopziener was dat nodig, omdat burgemeester Eugène van den Boorn anders niet tot daden was te brengen. Laatstgenoemde was volgens hem de kwade genius die elke noodzakelijke en wettelijk voorgeschreven verbetering van het onderwijs in

Gronsveld tegenwerkte. De burgemeester daarentegen was van mening dat de onderwijskosten de pan uit rezen. De hoge kosten werden naar zijn mening met name veroorzaakt door de alsmar wijzigende regelgeving, waardoor men verplicht werd om naast de kosten van de school in Gronsveld, voor de kinderen van de drie gehuchten aparte onderwijsvoorzieningen, zoals de bouw van een eigen school of een overeenkomst met een andere gemeente, te treffen. Ondanks de afkeuring werd de hulpschool echter niet gesloten, het lokaal bleef nog tot april 1911 in gebruik als schoollokaal.

In maart 1909 werd de tekening van de verbouwing goedgekeurd en drie maanden later werd de bouw voor een bedrag van f.14.900,- aan de laagste inschrijver, J. Kerckhoffs uit Heer, toegewezen. Het leveren van de schoolmeubelen werd voor f.1.471,- toegewezen aan Jos Meesters uit Maastricht. Na de goedkeuring van de gedeputeerde Staten, kon kort daarna worden gestart met de verbouwing. Om de kosten te dekken werden onder meer een perceel bouwland, vier percelen weiland en veertig op het broek staande populieren verkocht.

Er waren echter dorpsbewoners die het allemaal niet snel genoeg gingen en die in de pen klommen om hun ongenoegen kenbaar te maken. Een zekere Adam schreef in de Limburger Koerier van 12 maart 1910 een ingezonden brief over de wantoestanden in de gemeente Gronsveld. Volgens hem werd de verbouwing

van de school niet goed aangepakt en duurde die te lang. Bovendien zou door het vertrek van een onderwijzer, waarna "met bekwame spoed (?), Gronsvelds vroede vaderen eigen" zonder succes een nieuwe oproep werd gedaan voor een nieuwe onderwijzer, het onderwijs zijn verwaarloosd en liepen veel kinderen op straat.

Periode 1911 – 1934

De verbouwde school

De verbouwing was begin 1911 voltooid. Donderdag 5 januari 1911 werd de nieuwe school door de districtsschoolopziener en de rijksarchitect goedgekeurd. Zij waren vol lof over het plan en de uitvoering daarvan. Volgens de schoolopziener was de school van Gronsveld zelfs het mooiste gebouw in zijn district.

In maart 1911 schreef de griffier van de provincie aan de hoofdinspecteur van de volksgezondheid dat de vergroting en verbouwing van de openbare school in Gronsveld was voltooid en de bijgebouwde klaslokalen in gebruik waren genomen, zodat in het afgekeurde oude schoollokaal geen onderwijs meer werd gegeven.

De school was na de verbouwing veel groter. Er was een extra verdieping gemaakt, waardoor de school totaal over zes leslokalen beschikte. De kosten van de uitbreiding en de nieuwe schoolmeubelen, bedroegen uiteindelijk totaal f.17.060,83.

Historie

Voorgevel verbouwde school

In de beginperiode had men van de nieuwe lokalen slechts één lokaal nodig, zodat er twee leeg lagen. Toen het kerkbestuur van Gronsveld in 1916 vroeg om de twee lege lokalen in gebruik te mogen nemen als parochiële bewaarschool, werd daar aan tegemoetgekomen, voor zolang men ze zelf niet nodig had.

Na een daling van het leerlingenaantal tijdens het eerste decennium van de 20e eeuw, was er weer sprake van een toename. In 1919 lag het aantal weer rond de 200 leerlingen, waarna een vijfde lokaal werd ingericht en een nieuwe onderwijskracht werd benoemd.

Hoofdonderwijzer J.H. Claessens

Na het plotselinge overlijden van hoofdonderwijzer Pieter Janssen in augustus 1914 werd de opengevallen functie tijdelijk waargenomen door de onderwijzer Pieter Hubert Bouchoms. Er werd een advertentie geplaatst in de Limburger Koerier waarop door een drietal kandidaten werd gereageerd. De raad besloot Joannes Hubertus Claessens ingaande 1 januari 1915 als de nieuwe hoofdonderwijzer aan te stellen.

Hij was geboren op 19 januari 1873 in Berg en Terblijt, was in 1905 gehuwd met Maria Josephina Paulina Ortensia Schoenmaekers en had vier kinderen: twee zonen en twee dochters. Bij zijn aanstelling vestigde hij zich met zijn gezin in de onderwijzerswoning, die deel uitmaakte van het gemeentehuis, dat op dat moment werd verbouwd. In 1917 werd nog een zoon geboren en een aantal jaren later in 1924 stierf zijn oudste dochter.

Joannes Hubertus Claessens was in het bezit van de hoofdakte, de akte Frans en de akte land- en tuinbouw.

Hij had een behoorlijke staat van dienst:

- onderwijzer (tijdelijk) te Margraten, van 10.05.1892 tot 22.08.1892;
- onderwijzer (vast) te Margraten, van 23.08.1892 tot 30.06.1893;
- onderwijzer te Berg en Terblijt, van 01.07.1893 tot 15.01.1901;
- onderwijzer te Sibbe van 16.01.1901 tot 30.06.1901;
- hoofd der school te Sibbe, van 01.07.1901 tot 31.12.1914.

In april 1923 werd de onderwijzerswoning uitgebreid met een bovenkamer en het voormalige berghok aan de voorzijde van het gebouw werd ingericht als arrestantenlokaal (sjpekkëmerke: van 'chambre des suspects'). In 1925 werd de woning aan de openbare dienst onttrokken en moest de hoofdonderwijzer huur gaan betalen. Een jaar later kreeg hij vergunning om een eigen woning te bouwen langs de Rijksweg tegenover de kerk. In het najaar van 1927 verhuisde hij naar zijn nieuwe woning " 't Haöfke" (thans Rijksweg 47). De voormalige onderwijzerswoning werd daarna deels verbouwd en bij de gemeentesecretarie getrokken. Het overblijvend gedeelte werd tot ambtswoning en kantoor van de gemeenteontvanger bestemd.

Joannes Hubertus Claessens beschikte over een grote kennis van de natuur en alles wat daar mee samenhangt. De fruitteelt en de landbouw

behoorden daarbij tot een van zijn specialiteiten. Na schooltijd trok hij er vaak op uit om tot ver in de omtrek de landbouwers en de fruitteelers, maar vooral de jonge boeren te onderrichten en te informeren over de laatste nieuwe ontwikkelingen. Hij was met iedereen bevriend en altijd bereid tot het geven van goede raad en hulp. Als onderwijzer was hij een wijs opvoeder, waarbij hij de voor die tijd gebruikelijke 'corrigerende tik' niet schuwde (zie artikel Piet Claessens in Grueles 1982, nr. 1).

Meester Claessens was de laatste hoofdonderwijzer aan de openbare lagere school in de gemeente Gronsveld. Hij overleed op 61-jarige leeftijd op 27 juni 1934 in Gronsveld. Vanwege zijn vele verdiensten voor de Gronsveldse gemeenschap, is er na zijn overlijden, bij de uitbreiding van het Gronsvelder Broek, een straat naar hem vernoemd: de Meester Claessensstraat.

Overig onderwijzend personeel

Eind 1919 stelde burgemeester Spauwen voor de schoolverordening te wijzigen in die zin dat aan onderwijzeressen die in het huwelijk traden, ontslag zou worden verleend. Ter motivering van zijn voorstel haalde hij onder meer aan dat het R.K. gemeenteprogramma in die geest luidde en dat verder meerdere vooraanstaande mannen der R.K. partij de wens geuit hadden de gehuwde vrouw uit de school te weren en haar zodoende in haar huisgezin te houden (!).

Historie

Het voorstel werd door de raad met algemene stemmen aangenomen. Gedeputeerde Staten keurden deze wijziging echter niet goed, de verordening werd teruggestuurd onder mededeling dat de wijziging in strijd was met de wet.

Gedurende de periode 1911 – 1934 werden de navolgende personen tijdelijk dan wel vast aangesteld als onderwijzer(es):

- Bouchoms Pieter Hubert,
tijdelijk 15.05.1911 – 16.08.1911
en vast vanaf 16.08.1911;
- Poppel van Maria Paula mej.,
tijdelijk 01.03.1916 – 15.01.1917;
- Jennissen Joannes Antonius Hubertus,
01.05.1916 – 01.09.1932;
- Niederer W.Ch.B. mej.,
tijdelijk 15.01.1917 – 16.04.1917;
- Nicolaes A.M.R.L. mej.,
tijdelijk 01.05.1917 – 11.09.1917;
- Löhner J.M.H. mej.,
tijdelijk 11.09.1917 – 15.11.1917;
- Rondagh J.P.H.,
tijdelijk 24.11.1917 – 01.09.1918;
- Lambert L. Eugène,
tijdelijk 01.10.1918 tot ?;
- Pluijmen Anna Henriëtte Hubertina Antonia
mej., vanaf 15.05.1920;
- Meijers M.,
tijdelijk 01.11.1923 – 26.03.1924;
- Claessens Jan Hubert Constant,
tijdelijk 01.12.1929 tot 31.01.1930;

- Rosier Paulus Jacobus Hubertus,
tijdelijk 07.09.1931 – 01.11.1931,
vast vanaf 01.12.1932;
- Lacroix A.L.H.H. mej.,
tijdelijk vanaf 31.12.1932.

Achteregevel verbouwde school

Problemen omtrent schoolovereenkomst met Rijckholt

Eind 1919, dus vijf jaar voor het aflopen van de lopende overeenkomst, liet de gemeente Gronsveld de gemeente Rijckholt weten dat de kosten voor het onderwijs vanaf 1918 behoorlijk waren opgelopen. Gezien het aantal kinderen van Rijckholt dat per 1 januari 1919 de school bezocht (45 van de 158), verzocht men de gemeente Rijckholt haar jaarlijkse bijdrage van f.500,- ingaande 1919 uit billijkheidsoverwegingen te verhogen tot f.1.200,-. Door de gemeente Rijckholt werd hierop echter niet gereageerd.

Medio 1920 richtten de ouders en verzorgers van 46 leerplichtige kinderen uit Rijckholt zich tot hun gemeentebestuur met het verzoek in de gemeente Rijckholt zelf lager onderwijs te kunnen ontvangen. Als reden werd aangevoerd dat de kinderen verplicht waren vier maal per dag in weer en wind de lange afstand naar de dichtstbijzijnde school te Gronsveld af te leggen.

Een maand later was de schoolopziener in de raadsvergadering aanwezig. Hij stelde de raad voor een eigen school, bestaande uit drie leslokalen en een gymzaal, te bouwen. Burgemeester Willem Hubert Schrijnemaekers merkte op dat hij de gemeente Rijckholt graag een schoolgunde, maar was van mening dat de gemeente daar financieel niet toe in staat was. De raad stelde zich echter achter het voorstel van de

schoolopziener en besloot tot de bouw van een school in Rijckholt.

Enkele maanden later, in november 1920, deelde de burgemeester de raad mede dat de architect en de gezondheidscommissie het aangewezen terrein hadden onderzocht. Zij vonden het terrein niet erg geschikt. Omdat de raad bovendien niet kon aangeven waarvan de kosten en renten betaald zouden moeten worden, werd besloten voorlopig af te zien van de bouw van een eigen school in Rijckholt.

Hierna bleef het een tijdje stil, maar een paar jaar later, in september 1923, kwam de burgemeester van Gronsveld terug op het schrijven van 1919. De raad van Gronsveld concludeerde dat de gemeente Rijckholt de afgelopen jaren, ten koste van de belastingbetaler van Gronsveld, véél te weinig had betaald, zodat werd besloten de gemeente Rijckholt te laten weten dat de schoolovereenkomst per 1 januari 1925 werd opgezegd.

Uit de hierna volgende correspondentie blijkt dat de gemeente Gronsveld enkel genegen was een nieuwe schoolovereenkomst aan te gaan als de gemeente Rijckholt over de jaren 1920 tot en met 1923 een bedrag van f.1.763,89 zou bijbetalen. De gemeente Rijckholt bleef van mening dat zij haar verplichtingen, zoals overeengekomen, altijd stipt was nagekomen, zodat er geen sprake kon zijn van een bijbetaling over de voorafgaande periode. Het gevolg was dat men niet nader tot elkaar kwam.

Historie

De gemeente Rijckholt besloot daarom wederom een eigen school te gaan bouwen. Nadat L. Frambach, de eigenaar van het terrein waarop de school gebouwd zou moeten worden, had laten weten dat hij het terrein niet wenste af te staan en Gedeputeerde Staten de gemeente bovendien hadden gewezen op de grote financiële offers die een eigen school met zich mee zou brengen, kwam de raad tot de conclusie dat men geen andere keus had dan alsnog akkoord te gaan met de bijbetaling aan de gemeente Gronsveld.

De nieuwe schoolovereenkomst werd daarna eind 1924 door beide gemeenteraden aangenomen. In de nieuwe schoolovereenkomst werd niet langer uitgegaan van een vooraf bepaalde vaste bijdrage. De door de gemeente Rijckholt te betalen bijdrage zou jaarlijks worden vastgesteld aan de hand van de werkelijke kosten, in verhouding tot het aantal schoolgaande kinderen uit Rijckholt. De overeenkomst werd aangegaan voor onbepaalde tijd, maar kon jaarlijks door een der partijen worden opgezegd.

Spelende kinderen op het kerkplein voor de school

Hierbij zij opgemerkt dat vanaf het begin van de vorige eeuw tot omstreeks 1950 heel wat kinderen van Rijckholt naar een door de zusters Ursulinen uit Eijsden in Oost-Maarland opgerichte bewaarschool gingen. Toen daar door die zusters in 1914 tevens een lagere school werd opgericht, bleven veel kinderen van Rijckholt er ook hun lager onderwijs volgen, temeer daar het door de zusters gegeven onderwijs hoog stond aangeschreven, omdat elk leerjaar een eigen leerkracht had.

Het feit dat er vóór 1935 in Gronsveld lange tijd geen bewaarschool was, zal daar ongetwijfeld aan hebben bijgedragen.

Uit interviews met oudere dorpsgenoten blijkt verder dat de Gronsveldse jongeren zich begin vorige eeuw niet zo goed verstonden met die van Rijckholt en op hen neerkeken, omdat ze geen eigen school hadden, maar in Gronsveld naar school moesten komen. Mathieu Dassen, geboren 1905 in Rijckholt, vertelde dat het geen pretje was om in Gronsveld naar school te gaan. Er was veel strijd tussen de jeugd van beide dorpen. De jongeren van Rijckholt werden elke dag tot buiten Gronsveld opgejaagd en ze moesten rennen om een pak slaag te ontlopen. Daarnaast hadden de inwoners van Rijckholt en Maarland destijds veel contact met elkaar, omdat veel inwoners van Maarland, vóór de bouw van de kerk in Oost-Maarland in 1928, in Rijckholt bij de paters naar de kerk kwamen en er gingen biechten.

Nieuwe school in Eckelrade

De schoolovereenkomst met de gemeente St.-Geertruid werd voor de kinderen van Eckelrade (gemeente Gronsveld) in 1898 niet meer verlengd, omdat de gemeente Gronsveld het gevraagde bedrag te hoog vond. Een handtekeningactie voor een eigen school in Eckelrade had geen succes, zodat de kinderen voor hun onderwijs weer aangewezen waren op de school in Gronsveld.

Om de kinderen van Eckelrade de lange weg naar de school in Gronsveld te besparen, werd begin 20e eeuw door het R.K. Kerkbestuur van de H.-Bartholomeus in Eckelrade een bijzondere lagere school en daarna ook een bewaarschool opgericht. Deze bijzondere lagere school bestond uit één lokaal en was gevestigd in de Klompenstraat. In 1916/1917 werd de school door 57 kinderen bezocht.

De hoofdonderwijzer was aanvankelijk Johann Toebosch, hij werd op 1 november 1916 opgevolgd door Petrus Hubertus Harings. Deze school kreeg geen subsidie van de gemeente Gronsveld, omdat het een bijzondere en geen openbare school was.

In 1923 werd door de zusters "Fondation de la Miséricorde" van Cadier en Keer in Eckelrade een bijzondere R.K. lagere school geopend. Daar de lokalen waarin les werd gegeven niet aan de wettelijke eisen voldeden, werd op 9 januari 1924 bij de gemeente Gronsveld een

Historie

Zijgevel zuidzijde

aanvraag ingediend voor een nieuw schoolgebouw. De raad kwam aan dat verzoek tegemoet en besloot aldaar een nieuwe lagere school te bouwen en deze in bruikleen af te staan aan de aanvragers. Men kocht daarvoor een stuk grond van ongeveer 1.000 vierkante meter op de hoek van de Linderweg en Klompenstraat. De kosten van de nieuwe school werden geraamd op f.18.000,-. De bouw was eind 1924 voltooid, waarna de school ingaande 1 januari 1925 aan de aanvragers ter beschikking werd gesteld. De nieuwe bijzondere lagere school van Eckelrade werd op dinsdag 6 januari 1925 plechtig ingezegend.

Overgang van openbaar naar bijzonder onderwijs

Door de invoering van de leerplicht in 1901 en de financiële gelijkstelling van het openbaar en

bijzonder onderwijs in 1920, begon het bijzonder onderwijs aan een spectaculaire opmars. Zowel de katholieke, protestants-christelijke, als de openbare scholen, ontvingen vanaf 1920 van de overheid hetzelfde bedrag voor de aanschaf van schoolgebouwen, leermiddelen, de salarissen voor de onderwijzers en dergelijke. Het openbaar, maar in feite katholieke, onderwijs bleef enkel bestaan in de kleine dorpen. Althans daar waar het gemeentebestuur het voor het zeggen had en niet de pastoor. De bisschop, zijn onderwijsinspecteur en geestesverwanten, was dit echter een doorn in het oog. Tussen 1924 en 1936 werden al die schooltjes in Limburg, op negentien na, omgezet in katholieke bijzondere scholen. Dit laatste was ook het geval in Gronsveld.

Op 3 februari 1932 schreef het R.K. Kerkbestuur van de parochie van de H. Martinus te Gronsveld aan de gemeente dat men had besloten een R.K. school voor gewoon lager onderwijs te gaan stichten en men verzocht hun hiervoor de benodigde gelden beschikbaar te stellen. In de daarop volgende raadsvergadering deelde de burgemeester desgevraagd mede dat hij dacht dat het kerkbestuur ook genoeg zou nemen met het bestaande schoolgebouw. De raad overwoog dat het op dat moment voor de gemeente zeer moeilijk was om de nodige geldmiddelen beschikbaar te stellen voor een nieuwe school en dat bovendien, gezien het aantal overgelegde handtekeningen van

ouders waarvan de kinderen de bijzondere school zouden gaan bezoeken, de bestaande openbare school overbodig zou worden. Reden waarom werd besloten de vijf lokalen, waarin op dat moment openbaar lager onderwijs werd gegeven, plus de daarbij behorende speelplaats, privaten, enzovoort, aan het kerkbestuur in bruikleen af te staan.

Bijna een jaar later, in januari 1933, liet het kerkbestuur weten dat men genegen was de openbare lagere school in bruikleen over te nemen. Tevens werd de wens geuit dat de privaten werden opgeruimd en buiten het schoolgebouw ondergebracht zouden worden, terwijl bovendien op een overdekte speelplaats werd aangedrongen. Voor de realisering daarvan kon aan de noord- en westzijde van de school een stuk grond van het kerkbestuur worden gekocht. De raad besloot de grond aan te kopen.

Op 2 augustus 1933 was alles geregeld en besloot: de raad de openbare lagere school in Gronsveld op te heffen met ingang van de dag van opening van de bijzondere lagere school door het R.K. Kerkbestuur én de vijf lokalen van die school met ingang van voornoemde opening aan de openbare dienst te onttrekken en in bruikleen af te staan aan het R.K. Kerkbestuur van de H.-Martinus te Gronsveld, voor het geven van bijzonder onderwijs. Het kerkbestuur moest daarvoor een waarborgsom van f.4.000,-- , zijnde 15% van de geschatte waarde van de openbare school, betalen.

Eind november nam de raad het besluit het onderwijzend personeel van de openbare lagere school: J.H. Claessens, P.H. Bouchoms, P.J.H. Rossier, M.E. Schuren en A.H.H.A. Pluijmen, met ingang van de dag dat bedoelde school overging aan het R.K. Kerkbestuur, ongevraagd eervol ontslag te verlenen, onder dankzegging voor de door hen aan de opvoeding der jeugd bewezen diensten. De definitieve datum van overdracht van de openbare lagere school aan het R.K. Kerkbestuur van de H.-Martinus werd nadien vastgesteld op 21 december 1933. Hierdoor kwam na ruim honderd jaar een einde aan het openbaar lager onderwijs in Gronsveld.

Léon Olislagers

Bronnen:
 Gemeentearchief Gronsveld;
 Gemeentearchief Rijckholt;
 Provinciaal archief 04.01/04.07B;
 Archief parochie H.-Martinus Gronsveld;
 de Limburger Koerier.

Historie

Herplaatsen grafmonument Sint-Martinuskerk

Op zaterdag 26 februari 2011 vond tijdens een bijeenkomst in de Sint-Martinuskerk van Gronsveld de oplevering plaats van het herplaatste grafmonument van Willem van Bronckhorst Batenburg (overleden 1563) en zijn echtgenote Agnes van den Bylandt. Dit marmeren monument in de vorm van een tombe stond tot 1989 op het priesterkoor van de kerk, boven op de grafkelder van de familie Van Bronckhorst Batenburg. Bij een herinrichting van de kerk werd het monument geplaatst in een 'kelderruimte' onder de toren en afgedekt met een ijzeren rooster. Feitelijk was het monument al twintig jaar eerder aan het zicht onttrokken door een bekisting. Want sedert eind jaren zestig was de tombe verborgen onder het podium waarop het nieuwe altaar was geplaatst.

Die plaatsing onder de toren valt op zich wel te begrijpen, maar moet toch worden beschouwd als een noodgreep. Het is een volumineus monument en de ruimtelijke mogelijkheden binnen de kerk zijn met het bestaande bankenplan zeer beperkt. Een kerk is ook geen museum. Maar tegelijkertijd was deze oplossing ook zeer onbevredigend, aangezien ze volstrekt niet in overeenstemming was met de belangrijke historische en kunsthistorische betekenis van het monument. Al vanaf 2000 werd door leden van

Tombe in de ruimte onder de toren

de sectie Historie van Grueles aangedrongen op een waardiger plaats in de kerk. Diverse mogelijkheden werden bekeken, maar uiteindelijk als te kostbaar, esthetisch niet verantwoord of technisch niet uitvoerbaar beoordeeld.

Vanaf medio 2010 kwamen onder leiding van Gilles Jaspars enkele leden van de sectie Historie, aangevuld met de voor een dergelijke project technisch en inhoudelijk deskundigen bij elkaar om een plan uit te werken. Leden van die werkgroep waren Frans Huits, Jean Martin, Léon Olislagers, Piet Orbons, Jacques van Rensch en Henri Sanders, samen met John Doyen (beoogd aannemer) en later Irene Weltens als contactpersoon tussen de werkgroep en het kerkbestuur. Dit plan voorzag in de herplaatsing van de tombe in de kruisbeuk van de kerk, vóór het Maria-altaar. Daartoe zouden vier rijen banken

moeten worden verwijderd. In de praktijk viel dit verlies aan zitplaatsen mee, aangezien bij grote drukte een aantal stoelen kan worden geplaatst. Een aardige bijkomstigheid van deze oplossing was dat daarmee ook enkele oude historische grafstenen die grotendeels onder de vlonder van de banken lagen, weer zichtbaar werden. Het lukte om het kerkbestuur van de haalbaarheid van dit plan te overtuigen, waarbij zeker ook de betrokkenheid van pastoor Storcken niet onvermeld mag blijven.

Opdrachtgever voor de verplaatsing was de stichting Grueles. Voor de financiering werd succesvol beroep gedaan op de stichting Grueles, de Rabobank Maastricht e.o. en de gemeente Eijsden, waarvoor wethouder Servé Brouwers zich inzette. Aannemer was John Doyen. De werkzaamheden begonnen op 21 februari. Op 22 februari besteedde omroep L1 zowel via radio als televisie uitgebreid aandacht aan het project. In de namiddag van zaterdag 26 februari vond de symbolische overdracht aan het kerkbestuur plaats in aanwezigheid van degenen die direct bij de verplaatsing betrokken waren, alsmede andere belangstellenden. Achtereenvolgens werd het woord gevoerd door Jacques van Rensch namens de sectie Historie (toespraak met toelichting op de historische betekenis van het monument hierna afgedrukt), door Maarten Heijnen, voorzitter van stichting Grueles, door Jan Hayen, majoor van de Koninklijke Schutterij Sint Sebastianus

en als laatste door pastoor Ton Storcken. In de toespraken kwam ook aan de orde dat een oud gebruik gaat herleven, namelijk het betrekken van de tombe bij het zegenen van de graven na de Sjöttémês op Bronkmaandag. Met het zegenen van de tombe en een gebed voor de overledenen van de familie Van Bronckhorst Batenburg werd het formele gedeelte van de bijeenkomst afgesloten en bestond gelegenheid voor alle aanwezigen om in de pastorie een dröpke te drinken.

Tekst toespraak door Jacques van Rensch bij gelegenheid van de overdracht van de graftombe op 26 februari 2011

Graag wil ik alle aanwezigen op deze voor Gronsveld historische dag welkom heten in deze kerk bij de oplevering van de herplaatste graftombe van Willem van Bronckhorst en Agnes van den Bylandt. Dat welkom geldt in het bijzonder voor eenieder die op de een of andere manier en soms vanuit verschillende rollen betrokken is geweest bij de realisatie van dit project, pastoor en overige leden van het kerkbestuur, leden van het bestuur en de sectie Historie van Grueles, vertegenwoordigers van de sponsors, de majoor van de schutterij, de aannemer en alle andere helpende handen. Het is een voor Gronsveld historische dag, omdat een voor de geschiedenis van het oude graafschap Gronsveld beeldbepalend monument weer een ereplaats heeft gekregen in de

Historie

Om de tombe te kunnen plaatsen, diende een grafsteen uit de 17e eeuw één meter verplaatst te worden

kerk, na tientallen jaren aan het zicht te zijn onttrokken. Staat u mij toe dat ik bij deze gelegenheid een toelichting geef op de geschiedkundige context waarbinnen dit monument moet worden geplaatst.

Op 31 maart 1563 stierf Willem van Bronckhorst Batenburg, rijksvrijheer van Gronsveld, heer van Rimburch en Alpen, echtgenoot van Agnes van den Bylandt, vader van drie kleine kinderen, Theodora, Joost en Johan. Het overlijden was vroeg, te vroeg, naar menselijke maatstaf. Want Willem regeerde nog maar amper vier jaar over de heerlijkheden Gronsveld en Rimburch. We weten daarom maar weinig concreets over zijn korte leven. Maar hij leefde in een tijd vol politieke onrust. Als heer over een klein, onaf-

hankelijk land, bestaande uit Gronsveld, Heugem, Eckelrade, Honthem en Slenaken moest hij daarin zijn weg zien te vinden. Ook godsdienstig kende deze tijd veel beroering. Eerst was er de opkomst van het Lutheranisme, daarna volgden de staatsgevaarlijke wederdoers en omstreeks 1550 kreeg het calvinisme aanhang. In een stad als Maastricht zien we al deze religieuze stromingen optreden en ook in Heugem werd de nieuwe leer gepreekt. Waar de heren van Gronsveld in religieus opzicht stonden, is niet geheel duidelijk. Willems vader, Johan van Bronckhorst, waarschuwde zijn onderdanen in 1546 dat 'der predicanten lehr bey uch nit viell guotz werket'. Dat neemt echter niet weg dat zich binnen de familie der Bronckhorsten ook overtuigende aanhangers van protestantse stromingen bevonden. Het leven van enkele van hen eindigde zelfs in 1566 op de Grote Markt in Brussel, in dezelfde tijd dat daar ook de uit de boekjes over de vaderlandse geschiedenis bekende graven van Egmond en Hoorne het schavot betraden. Ook de familie van Willems echtgenote Agnes van Bylandt was in religieus opzicht gespleten. In dat opzicht zijn de Bronckhorsten typische representanten van adellijke families met zowel katholieke als protestantse leden, die zelfs vaak om redenen van opportuniteit van religie wisselden.

Willem moest in deze omstandigheden de juiste koers weten te houden. En hij was ambitieus. De Bronckhorsten hadden al meer dan 125

Belangstellenden bij de symbolische overdracht van de tombe aan het kerkbestuur

jaar vaste voet in Gronsveld. In 1425 was door het huwelijk van Diederik van Bronckhorst Batenburg met Katharina van Gronsveld een verbintenis tot stand gekomen tussen een zeer voornamelijk Gelderse adellijke familie, verwant aan de hertogen van Gelre en de erfdochter van het al even aanzienlijke geslacht der heren van

Gronsveld. De laatste telg in rechte lijn van deze inheemse dynastie der Gronsvelds stierf echter pas uit met Johan III in 1474.

De opeenvolgende generaties der Bronckhorsten werkten stapsgewijs, maar doelbewust aan de stijging op de maatschappelijke ladder van

Historie

hun familie. Dirk II van Bronckhorst Batenburg (1493-1508), de grootvader van Willem, verwierf in 1498 van rooms-koning Maximiliaan van Oostenrijk de titel van 'rijksvrijheer' wegens het bezit van de heerlijkheden Gronsveld en Rimburch. Hij bereikte nog maar de laagste rang van de Duitse rijksadel, maar stak met deze titel toch uit boven de regionale landadel. Ongeveer 85 jaar later, in 1586 verkregen Willems zonen Justus of Joost en Johan van Bronckhorst Batenburg de standsverhoging van rijksgraaf en stegen met die titel op tot de kring van families en landen die binnen het Duitse Rijk vertegenwoordigd waren.

Tussen die twee jaartallen 'rijksvrijheer' in 1498 en 'graaf' in 1586 lagen twee generaties: de lange regeringsperiode van Willems vader Johan I van Bronckhorst Batenburg en de paar jaren dat Willem aan het bewind was. Johan I (1508-1558) vervulde belangrijke functies aan het hof van de hertog van Kleef en Gulik, maar maakte de grote fout partij te kiezen tegen keizer Karel V, de machtigste vorst in Europa. Hij moest deze keuze bekopen met tijdelijke gevangenzetting. Rimburch, dat de eigenlijke familiezetel was, verloor zijn status als rijksheerlijkheid. Daarmee bleef alleen Gronsveld over als basis waarop de familie voor haar status kon terugvallen. Voor Willem van Bronckhorst werd het herstel van het door vader verspeelde prestige de eerste zorg. Waarschijnlijk koesterde hij ook het

plan de graventitel te verwerven, maar doorkruiste zijn vroegtijdig overlijden die ambitie. De kans daartoe deed zich voor toen in Gelderland de oudste lijn der graven Van Bronckhorst Batenburg zonder mannelijke nakomelingen uitstierf. Maar de standsverhoging lukte pas Willems zonen bij het bereiken van hun meerderjarigheid in 1586. Waarschijnlijk werden zij sterk gestimuleerd door hun moeder Agnes van den Bylandt, die Willem 50 jaar overleefde. In ambitie deed zij zeker niet voor haar man onder. Wij weten dat zij alles investeerde in de opleiding en vorming van haar twee zonen om hen voor te bereiden op een glansrijke loopbaan: studie in diverse Europese universiteitssteden en kennismaking met culturele centra in Frankrijk, Duitsland en Italië.

Zo beschouwd is het geen toeval dat in deze jaren en in deze kerk van Gronsveld een grafkelder met een kostbaar grafmonument werd gesticht. Wat betreft vorm en uitwerking is het een typisch product van regionale grafkunst in renaissancestijl, een tussenvorm tussen de middeleeuwse, vlakke grafstenen en de latere monumenten met beelden. Wij weten niet of Willem zelf de opdrachtgever was, of dat zijn weduwe Agnes van den Bylandt voor de plaatsing zorgde (haar naam staat wel op de steen, maar zij is niet in Gronsveld begraven). Maar het monument moest voor tijdgenoten en komende generaties het tastbare symbool worden van aanzien en status van de dynastie

der heren van Bronckhorst Batenburg en hun land. Het betekende ook een bewuste breuk met de oude traditie om heren van Gronsveld buiten hun territorium te begraven, bijvoorbeeld in kloosterkerken. Zo bevindt zich in de oude minderbroederskerk in Maastricht nog steeds de grote grafsteen van Johan III van Gronsveld, de laatste uit het geslacht Van Gronsveld (+1474) en zijn echtgenote Aleidis van Oupeye.

Het monument in Gronsveld laat zich lezen als een genealogisch boek, met een politieke boodschap. Grafstenen werden in die tijd ook daadwerkelijk beschouwd als stenen documenten om een bepaalde afstamming te kunnen bewijzen. Op het middenstuk staan de namen van Willem van Bronckhorst en Agnes van den Byland en op de zijstukken de familiewapens van hun voorouders als bewijs van hun adellijke afstamming. De politieke boodschap is klein, maar wel duidelijk in de vorm van kleine zonnen die op de hoekstukken staan afgebeeld. Zij zijn het symbool van Gronsveld als 'zonneleen'. De diepere betekenis van dat begrip is de juridische fictie dat Gronsveld alleen onderworpen was aan God, de zon en -op aarde- de keizer van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie. Territoria met de status van zonneleen waren zeldzaam. In het Maasgebied kennen we als voorbeelden Meyel, Wylre en ook Ryckholt, maar geen van deze plaatsen heeft die status ook kunnen omzetten in daadwerkelijk prestige

en aanzien. Natuurlijk besepte men in Gronsveld dat de werkelijke machtsverhoudingen in de wereld niet overeenstemden met deze gepretendeerde onafhankelijkheid, maar het bezit van een 'zonneleen' in combinatie met de graventitel en een fraaie stamboom vormden voor het geslacht Van Bronckhorst Batenburg een uiterst belangrijk sociaal kapitaal. Men werd daarmee opgenomen in een netwerk van invloedrijke adellijke families binnen het Heilige Roomse Rijk der Duitse natie. De loopbaan als veldmaarschalk en diplomaat van Willems kleinzoon Justus Maximiliaan van Bronckhorst Batenburg (1619-1662), stichter van de schutterij, was zonder deze afkomst niet denkbaar. Hetzelfde geldt voor de militaire loopbaan van Willems achterkleinzonen Johan Frans van Bronckhorst Batenburg (1662-1719), herbouwer van de kerk en schenker van het hoogaltaar, orgel en monstrans en diens broer Otto van Bronckhorst Batenburg, wijbisschop van Münster en Osnabrück. Hier raakt de geschiedenis van Gronsveld aan de Europese geschiedenis.

Met het overlijden van Johan Frans van Bronckhorst Batenburg in 1719 stierf de familie in rechte mannelijke lijn uit. De opvolgers uit het geslacht zu Toerring Jettenbach werden in Beieren begraven. Toch zijn ook de Toerrings tot aan de Franse revolutie Gronsveld altijd blijven beschouwen als een van de pijlers van hun hoge rang. En al droegen zij de naam Van Bronckhorst niet meer, men realiseerde zich in

Historie

München terdege wat het grafmonument voor de familie betekende. Die sociale acceptatie binnen de hoogste adellijke kringen van Europa heeft binnen de familie doorgewerkt tot in de 19e en 20e eeuw.

De komst van de Franse revolutionairen eind 1794 maakte een einde aan het ingewikkelde systeem van adellijke rechten. Alle burgers werden gelijk verklaard, althans voor de wet. Zelfs gold dat voor de doden. Zijdellings moet ik hier nog opmerken dat het verhaal dat de hoekstenen van de tombe zouden zijn beschadigd door paarden van Franse soldaten vrijwel zeker tot de historische mythen behoort. Er is geen enkel bewijs dat de kerk ooit in de Franse Tijd als stal-
ling heeft gediend of zelfs maar gesloten is geweest. Het grafmonument stond als relict van lang vervlogen tijden op het koor en bleef daar staan omdat het er nu eenmaal stond.

Pastoor Storcken zegent de tombe

Voor de symbolische en kunsthistorische betekenis van de tombe interesseerde zich alleen nog een selecte groep geschiedkundigen.

Zo kon het ook gebeuren dat na de liturgische vernieuwingen van het Tweede Vaticaans Concilie de tombe een obstakel werd, toen een nieuw altaar op het priesterkoor werd geplaatst, dichter bij de gelovigen. Aanvankelijk stond er een bekisting rond het monument, totdat in 1990 de steen werd verwijderd en geplaatst werd in een ruimte onder de toren. Het was een onbevredigende oplossing en waarschijnlijk is dat destijds zo ook wel aangevoeld. Maar tegelijkertijd moet worden geconstateerd dat het vinden van een nieuwe plaats niet gemakkelijk was. De discussie over alle alternatieven die de afgelopen jaren is gevoerd, met argumenten voor en tegen, vormt daar het bewijs van. Maar misschien heeft een dergelijk debat, ook al wordt het stevig gevoerd, ook nut om uiteindelijk tot een weloverwogen beslissing te komen. Het gaat immers om zeer waardevol cultuurhistorisch erfgoed in een gebouw dat geen museum is, maar een religieuze functie heeft. Het verantwoord laten samengaan van oud en nieuw levert altijd een zekere spanning op.

In 1707 maakte de toenmalige pastoor Goffin voor zijn opvolgers notities over de gebruikelijke liturgische plechtigheden in de kerk van Gronsveld. Hij schrijft dat na de Schuttenmis de graven en de tombe werden gezegend en

dat op Allerzielen na de H. Mis voor de tombe psalm 130, 'De Profundis' werd gebeden: 'Uit de diepten o Heer, heb ik tot U geroepen, Heer hoor mijn stem en luister naar mijn smeken'. Het voornemen om aan deze oude gebruiken en tradities rond dit monument een nieuwe, eigentijdse invulling te geven, bijvoorbeeld in de Schuttenmis tijdens de Bronk, geeft aan deze herplaatsing een extra dimensie. Daarmee wordt dit monument ook een plek om bij heden en verleden stil te staan.

Delen van die psalm vielen de afgelopen tijd reeds meermalen te beluisteren. Gilles Jaspers dreef met een mengeling van vasthoudendheid en lamentatie iedereen constant voort. Roepen uit de diepte was ook nodig om deze verplaatsing financieel rond te krijgen. Een woord van dank is op zijn plaats aan de sponsors: Grueles, de gemeente Eijsden en de Rabobank Maastricht e.o. die met hun bijdragen deze verplaatsing mogelijk hebben gemaakt. Dank ook aan degenen die zich met hun roepen hebben ingespannen om de gevers tot deze sponsoring te bewegen, want niets gaat vanzelf. Het echte roepen uit de diepte viel letterlijk te horen in de kelderruimte onder de toren, waar John Doyen en zijn medewerkers moesten wrikken en manoeuvreren om de stenen onbeschadigd naar buiten te krijgen. Maar uiteindelijk zag de Heer welwillend neer op het werk van de mannen en vrouwen die schreven, rekenden en tekenden, sloopten en sleepten, monteerden,

wrikten, poetsten en wreven, documenteerden en de inwendige mens versterkten. U allen, zonder onderscheid naar inbreng, talent of vakmanschap, werkers van het eerste of laatste uur, dank voor de volharding en inzet om deze herplaatsing tot een goed einde te brengen. Er is hier een mooi stuk vakmanschap geleverd. Uw kinderen en kleinkinderen zullen straks, jaren later, kunnen zeggen: Bij het verplaatsen van die steen, daar was vader of moeder, opa of oma nog bij betrokken.

Op die algemene dankzegging wil ik één persoonlijke uitzondering maken en dat is voor Irene Weltens. Zij vervulde in de hele voorbereiding en uitvoering voor deze plaatsing een sleutelrol als contactpersoon tussen het kerkbestuur en degenen die het praktische werk uitvoerden. Maar daarnaast had zij bijna haar intrek in deze kerk genomen, voortdurend in de weer om op deze bouwplaats de overlast tot een minimum te beperken. Bij die overmacht helpt alleen nog de litanie van alle heiligen. Zonder iets af te willen doen aan de verdiensten van iemand anders wil ik de dank voor deze inzet onderstrepen met een mooi boeket bloemen.

Dank voor uw aandacht.

Foto's: Jo Janssen en Willy van Baal

STREEKMUSEUM

Vreemde voorwerpen

Nog steeds ontvangen we wekelijks nieuwe uitbreidingen van onze collectie. Soms zijn de voorwerpen onbekend en weet de sectie niet (of niet helemaal) waar ze toe dienden.

Van Thuur Reintjens uit Gronsveld ontving de sectie een tang. Wie weet waar de tang voor dient (of diende) mag het zeggen.

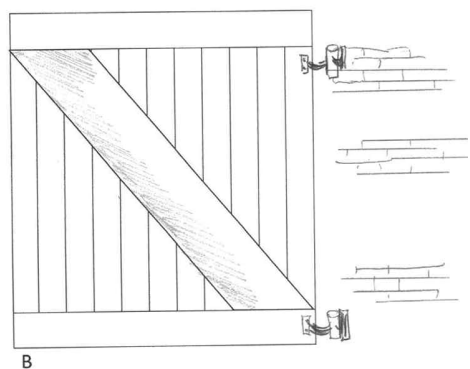
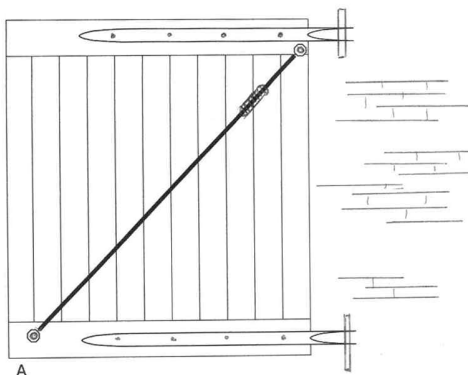
De merkwaardige tang

Houtverbindingen

In onze collectie bevinden zich vele houten voorwerpen. Deze voorwerpen kenmerken zich vaak door fraaie verbindingen. Lambert Damzo en Habbo Veldman van onze sectie vertellen er meer over.

Kunt u zich indenken hoe de mensen lang geleden een stok langer konden maken? Dat zou kunnen door er een andere stok aan vast te binden met stro, biezen, bosrank of ander materiaal dat in de natuur gevonden werd. Hoe zouden onze voorouders een schutting of een wandje van een hut gemaakt hebben? Hoogstwaarschijnlijk door wat stokken in de grond te zetten en deze te verweven met andere materialen. Dat lijkt nu simpel, maar een voorouder moet het hebben bedacht. Deze voorbeelden laten zien dat mensen al heel lang verbindingen maken met hout. In ons streekmuseum hebben we veel oude houten voorwerpen en toestellen. Houten wagens en gebruiksvoorwerpen die in de landbouw werden gebruikt, huishoudelijke apparaten en ander gerei. Al die voorwerpen moesten op een of andere manier in elkaar worden gezet. Houtlijm was er aanvankelijk nog niet, spijkers en schroeven zijn van nog latere datum, dus er moest van alles bedacht worden om verschillende houtsoorten voor allerlei doeleinden aan elkaar te verbinden: tegen elkaar, in het verlengde, haaks, schuin, dik en dun, vast, bewegend, draaibaar, enzovoort. Veel van die houtverbindingen vindt

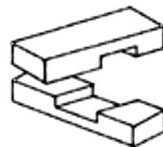
u natuurlijk ook thuis: een oud kistje van grootmoeder, een keukentafel of een moderne kast, maar ook de balken in het dak. Als u goed kijkt, ziet u dat al die verbindingen vaak verschillend zijn. Dat is afhankelijk van het doel van de verbinding, van de houtsoort en van de plaats waar de verbinding wordt gebruikt.

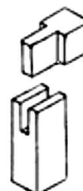
'Hoüt sjtèit en iézer hynk'

Veel houtverbindingen komen u wellicht bekend voor, andere misschien niet. Kent u de uitdrukking 'Hoüt sjtèit en iézer hynk'? Wanneer u naar bijvoorbeeld een staldeur kijkt, ziet u dwarsbalken en meestal een schuine balk er tussenin. Die schuine balk is nodig voor de stabiliteit van de deur. De balk zit aan de scharnierkant beneden en aan de slotkant boven en steunt op de onderste balk. Hij is ook aan de bovenkant vastgezet (afb. B). Deze balk 'staat' dus in de constructie van de deur. De stabiliteit kan ook worden verkregen door het bevestigen van een ijzeren stang of strip. Deze wordt dan echter aan de scharnierkant boven geplaatst en aan de slotkant onder. Die stang of strip wordt op het hout bevestigd en de constructie 'hangt' dan aan dat ijzer, vaak verbonden door een verstelbare draadstang (afb. A).

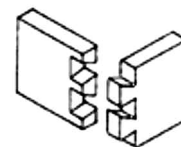
Enkele houtverbindingen zijn:

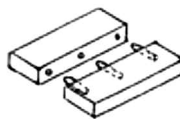
Halfhout

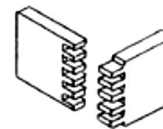
Pen-gat

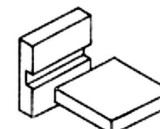
Zwaluwstaart

Deuvel

Tand

Keep

Streekmuseum

Het gereedschap voor het maken van die verbindingen is divers. Een belangrijk apparaat is de langgatboormachine. De sectie Streekmuseum beschikt over zo'n apparaat om passende gaten te boren voor de pengatverbinding. Verder komen er natuurlijk diverse beitels en boren aan te pas. Een zwaluwstaartverbinding maken is precisiewerk. Daarvoor wordt de lintzaag gebruikt. Zoals gezegd kunt u veel van die verbindingen in uw huis vinden.

Langgatboormachine in het streekmuseum

Vindt u er thuis niet genoeg? Kom dan maar eens kijken op donderdag in onze werkplaats. U krijgt er dan ook nog uitleg bij door een vakman.

Prijsvraag

In het vorige nummer was een splijtbijl of kloofbijl afgebeeld. Een aantal lezers dacht dat het een normaal bijl was. Gelukkig herkenden ook enkelen het kloofbijl. Als u de dialectnaam voor het kloofbijl hoort, kent u wellicht ook het bijpassende spreekwoord. Het Gronsveldse woord voor kloofbijl is 'riéthäomer'. Het bijpassende spreekwoord dat wij zochten is: "Ich heb 'nne kop wie 'nne riéthäomer." De uitdrukking wordt vooral gebruikt bij een kater. De goede oplossing werd ingediend door Ruud Meijs. Maar, leden van de sectie dingen helaas niet mee naar de prijs.

De jury ontving ook nog enkele originele inzendingen die we u zeker niet willen onthouden. Laur Nelissen kwam met de inzending: 'Es 't sjplit ès 't 'nne reek.' Deze uitdrukking is afkomstig van de smid Pootsj, als antwoord op de vraag: "Pootsj, wat bis te aon't mäoke?" Pootsj antwoordde dan: "'n Sjöp, en es ze mich sjplit wurt 't 'nne reek." Hetty Nelissen kwam met: "Muerge heb ich zoe vëul te doén, ich môs mich ién twieje kënne sjpliète." Dit spreekwoord staat in de Groéselder Diksjenèr en zegt genoeg. Chris Steeghs had als oplossing: "nnen hëlle knoûs hèt e sjjerp biél nudig."

Het oorspronkelijke spreekwoord komt hoogstwaarschijnlijk uit Noord-Limburg, de betekenis is ons niet bekend.

In de Groéselder Diksjenèr staat nog een spreekwoord vermeld dat hier zou passen: “ ‘t Biél ién de poërt hoûwe”, dat werd gebruikt als iemand uit eigen beweging een dienstbetrekking verliet. Uit de drie inzendingen kwam Laur Nelissen na loting als winnaar uit de bus. Hij mag “n maandel kachelhoüt’ bij het streekmuseum halen.

Nieuwe opgave

Voor de volgende prijsvraag zoeken we weer een Gronsvelds spreekwoord bij het hiernaast afgebeelde voorwerp.

Lezers die denken de oplossing te weten, kunnen zich melden bij Frans van de Weerd, Rijksweg 153a in Gronsveld of per e-mail via fransvandeweerd@home.nl.

Onder de juiste inzenders wordt een Groéselder leesplankje verloot.

Gedicht van de grootvader van Zjeng Wassenaar

*Frans van de Weerdts vond het tussen oude
stukken bij zijn onderzoek voor de rubriek
'Kên d'r hön nog?' over Zjeng. De spelling is
letterlijk overgenomen van het manuscript.*

Eder jaor mêt allerhëllige
Gaon ich nao 't kërkef tów
En ich bèj 'n onze vader
Op `t graof van m'n aw vrouw

En dan zeen ich hëur wir veur mich
Zjus wie of ze vreuger waor
Altiéd wërke, altiéd sjlaove
Altiéd zörge noets 'ns klaor
Wie m'n Meer noe waor gesjtörve
En zoe sjtél dôw neer toen laog
Voélt ich dat ich haw verloere
Get wat ich noets truk mie kraog
Waal geneus d'n tiéd de woonde
Waal vermëndert 't sjagryn
Meh toch veul ich op 't kërkef
Altiéd nog dezêlfde pyng

Zjeng van Kolla

*“Le vin a fait
son oeuvre”*

Enkele maanden geleden werd onze stichting benaderd met de vraag of we belangstelling hadden voor een oude accordeon. Het bleek om een accordeon van wijlen Zjeng Wassenaar te gaan. Natuurlijk was Grueles geïnteresseerd. De accordeon krijgt een mooi plaatsje in ons streekmuseum en kan worden gebruikt bij voorstellingen van onze sectie Kemedie. In de koffer van de accordeon zat ook een foto van Zjeng, spelend op zijn accordeon. Dit voorval bracht mij op het idee in deze rubriek aandacht te besteden aan Zjeng, in de volksmond beter bekend als Zjeng van Kolla.

Zjeng werd geboren op 10 februari 1925 in Eijsden. Zijn vader Kolla Wassenaar was geboren in Rijckholt op 14 november 1896, zijn moeder Catharina Habets op 1 september 1892 in Heer. Zjeng groeide op in Eijsden waar zijn vader een hotel-café exploiteerde onder de naam Hotel de Liège, later Hotel Modern. Zijn vader startte daarna een transport- en taxibedrijf. Ook exploiteerde hij jarenlang de busverbinding tussen Eijsden en Maastricht. Toen de busverbinding tegen de zin van Kolla in handen kwam van de firma Meussen ging Kolla uit protest, met zoon Zjeng, met de eigen bus vóór de lijndienst uit rijden en nam de passagiers gratis mee naar Maastricht. Door een erfenis kwam Kolla in het bezit van een huis tussen Rijckholt en Oost-Maarland. Hier begon hij in 1930 een café. Zo kwam Zjeng al vroeg in het caféleven terecht. Cafés zouden een belangrijke rol in zijn verdere

Kên d'r hön nog

±1935. Lagere school (Zjeng zittend, 4e van rechts)

leven spelen. Zjeng bleek al op jonge leeftijd aanleg voor muziek te hebben. Hij speelde al spoedig accordeon en met een trompet kon hij ook goed overweg.

In de oorlog en tot april 1946 was Zjeng chauffeur van een Engelse officier. Dat leverde hem een militaire medaille d'honneur op. Na 1946, de jaren van herstel en wederopbouw, ging Zjeng in Groningen als vrijwilliger boeren helpen op het land. Toen zijn vader in 1954 stierf, nam Tinus, de broer van Zjeng, het café over. Zjeng was intussen voeger van beroep geworden. Hij beheerste dat vak als weinig

anderen. Vooral waagstukjes waren aan Zjeng wel toevertrouwd. Zo voegde hij 's nachts spoortunnels in Wallonië. Staande op een lorrie deed hij zijn werk in de spaarzaam verlichte tunnels. Die gevaarlijke klussen legden Zjeng geen windeieren. Het probleem was echter dat hij het verdiende geld vaak in cafés in de buurt van de werkplek achterliet. Toen Zjeng eens het Musée des Armes in Luik opnieuw moest voegen, kreeg hij van de suppoost de sleutel, omdat hij 's morgens vóór de openingstijd met zijn werkzaamheden begon. Toen de suppoost 's morgens het museum opende,

lag Zjeng in het bed waarin ooit Napoleon gelegen had, zijn roes uit te slapen. Tijdens zijn werkzaamheden in België leerde Zjeng zijn vrouw, de Française Irène Jeanne Joséphine Houyoux, kennen. Zij was geboren op 9 april 1927 in het Noord-Franse dorpje Courcelles-les-Lens (Pas de Calais). Zij kwam uit een gezin van zes kinderen en werkte als hulp in een Belgisch gezin. Zjeng hechtte weinig waarde aan

Het ouderlijk huis van Zjeng in Rijckholt

rijkdom. Hij zei eens: “D’n bëurs hoof neet vouël te ziën, es te mer altiéd ’n döbbelsje drién hebs, ês genôg. Dao môt eleng wir e nôw döbbelsje iën zitte es te èint hebs droét gepak.”

Zjeng was een markante verschijning. Hij was in de winter vaak gekleed in een lange leren jas en in de zomer in een stofjas. Hij had wenkbrauwen als afwasborstels, waaronder felblauwe ogen twinkelden. Zijn prachtige verhalen waren vaak nauwelijks te geloven maar door zijn vertelkunst en humor kwam hij overtuigend over. En natuurlijk had hij in zijn leven ook heel wat meegemaakt.

Zjeng en Irène kregen vijf kinderen: Cathérine (1957), Klëus (1958), Brigitte (1960), Elisabeth (1966) en Véronique (1967). Zjeng nam met zijn vrouw het ouderlijk café over nadat zijn broer Tinus was gestopt. Merkwaardig is dat Zjeng pas in 1970 trouwde met Irène. Zjeng had veel gevoel voor humor en had altijd snel een antwoord klaar. Dat kon niet iedereen waarderen. Regelmatig had hij een (laten we het voorzichtig uitdrukken) verschil van mening met de politie. Ook in het dorp waren de meningen over Zjeng verdeeld, maar als hij zijn dag had en hij zijn accordeon bespeelde, dan maakte hij weer vele vrienden. Vooral Franse chansons speelde hij graag. Als Zjeng dan ook nog met krakende stem liederen van Juliette Greco en Edith Piaff meezong, waanden de gasten zich in Quartier Latin. Ook thuis speelde Zjeng regelmatig. Met de hak van een schoen schopte hij tegen

Kên d'r hön nog

de deur. Dat was zijn drumstel. Zijn handen bespeelden het accordeon en zijn stem compleeteerde het (solo)trio. De plank in de deur moest regelmatig vernieuwd worden. Zjeng speelde eens tijdens een kermis in café Vliegen. Hij was de sluitingstijd weer eens vergeten en speelde er nog lustig op los toen de politie rond middernacht arriveerde. De agent besloot Zjeng, die natuurlijk protesteerde, mee te nemen naar het politiebureau. Zjeng mocht plaatsnemen in het zijspan ('t kûitske). Zjeng ging akkoord onder de voorwaarde dat zijn instrument mee mocht en hij speelde tijdens de rit naar het bureau gewoon door. De late kermisvierders van Gronsveld zagen de politie passeren met een monter spelende Zjeng in het zijspan. Een paar uur later was Zjeng weer vrij. Enkele weken later was het weer prijs. Hij stond met zijn eigen motor bij café Vliegen op de parkeerplaats met omstanders te praten, toen de politie met zijspan passeerde. Zjeng, die meer dan de toegestane hoeveelheid alcohol genuttigd had, startte zijn motor, achterhaalde de politie nog voor Rijckholt en ging deze voorbij. Niet veel later kwam de politie terug met Zjeng wederom in 't kûitske. Zjeng was, zo vertelde hij later, in Rijckholt richting bos gereden met de bedoeling in de Sjoen Gröb de politieman met zijn veel bredere zijspanmotor kwijt te raken. Hij had echter zijn stuurmanskunst overschat en was van de weg geraakt. Zo was hij een makkelijke prooi voor de politie. Toen Zjeng eens in café Vliegen door Nêt werd geadviseerd

*Zjeng met zijn broer Tinus (met trommel)
en zus Lizette*

tussendoor een glas Trega (mineraalwater) te nemen, sprak hij: "Nêt loéster, 't hêt mich dértig guele gekos vuur e sjtök ién m'n kloete te kriége en noé wêls dich mich vuur 'nnen havve guele wir neuchter hebbe." Zoals gezegd was Zjeng voeger van beroep. Vaak ging hij dagen achter elkaar in België voegen. Daar had hij een nieuwe techniek geleerd.

Oude huizen waarvan de baksteen moest worden vervangen of waarvan de mergel afbrokkelde, konden met deze techniek worden opgelapt. Er werd een laag cement op de gevel aangebracht. In het cement werden voegen gesneden ter grootte van een baksteen. Het geheel werd geverfd en de voegen kregen later een cementkleur. Zo leek het net of het huis van nieuwe bakstenen was voorzien. Zjeng gebruikte daarbij de meest felle kleuren. Zo toverde hij mijn geboortehuis (bakkerij Van de Weerd) tot grote schrik van mijn moeder om in een orangerood "Hans-en-Grietjehuis". Zjeng ging tussen het werk door regelmatig een biertje drinken.

1946. Zjeng (2e van links) helpt Groningse boeren in het kader van de wederopbouw

Trouwfoto van zus Lizette. Zjeng zichtbaar tussen het bruidspaar. Vader Kolla links van de bruidegom.

Toen Zjeng eens niet terug kwam om zijn volle speciekuip leeg te maken, werd ik, toen 7 jaar, naar café Vliegen gestuurd om Zjeng te halen. Ik kwam terug met Zjeng aan de hand op de werkplek. Zjeng sprak toen hij door mijn boze vader 'verwelkomd' werd: "Zjors van de rebelclub helpt Jezus het kruis dragen." Dat Zjeng zijn werk niet altijd zorgvuldig deed, is nog te zien in de gevel van de bakkerij. Er zit namelijk een 'baksteen' in de muur van Zjengs hand met een lengte van meer dan 80 centimeter; hij had enkele voegen vergeten. Zjeng had vijanden en vrienden. Mijn vader was een van zijn beste kameraden. Toen mijn ouders 25 jaar getrouwd waren, werd een feest met receptie

Kên d'r hön nog

georganiseerd bij café De Molen. Er was een orkest besteld voor de avond. Zjeng kwam op de receptie met zijn accordeon in een koffer. Ondanks protesten van mijn moeder stemde mijn vader ermee in dat Zjeng één nummer zou spelen voor het zilveren paar. Het gevolg was dat het orkest twee uur later onverrichter zake naar huis kon gaan. Ook had Zjeng vrienden onder de Ambonezen die gehuisvest waren in het patersklooster van Rijckholt. Hij ging eens met een van hen met de motor naar een café over de grens.

1970. Zjeng met zijn jongste dochters Elisabeth en Veronique in zijn tuin.

Zjeng met zijn accordeon

De grenscontroles waren toen nog streng. De Ambonezen mochten de Nederlandse grens niet overschrijden. De heenreis naar België was zonder problemen verlopen. Toen de thuisreis werd aanvaard, bleek er een grenscontrole te zijn. Elk voertuig werd aangehouden bij de slagboom. Zjeng had een idee. Zodra de slagboom open zou gaan voor een voertuig, zou hij met volle vaart met de motor passeren.

Zo geschiedde en het lukte wonderwel. Er was maar een klein probleem: de onfortuinlijke Ambonees was bij het optrekken achterover van de motor gevallen.

Zjeng kwam Haj Reintjens eens in Gronsveld tegen. Haj vroeg hem of hij tijd had hem te helpen met enkele karweitjes in zijn huis en tuin. Zjeng antwoordde: "Ich zoûw uch mêt alle plezeer wêlle hêllepe, meh ich heb te vëul aander dinger òm han." "Aoh, joh?" vroeg Haj, "Wat beet d'r dan aon't doén dat d'r gèinen tiéd vuur mich heb, menier Wassenaar?" Zjeng sprak broodnuchter: "Menier Reintjens, ich môt sjampeljoûngs goën zeuke." Haj Reintjens kon dit antwoord niet waarderen, maar moest het ermee doen. Zjeng was vaak dagen van huis. Als hij echter terugkwam, werd hij met open armen ontvangen door zijn vrouw. Ondanks het vrij losbandige leven van Zjeng was de liefde wederzijds en onvoorwaardelijk. Toen het aantal cafébezoekers in de jaren zestig van de vorige eeuw sterk terugliep, werd het café gesloten. Zjeng repareerde thuis fietsen en bromfietsen en raapte in zijn huiswei met zijn gezin onbespoten appels voor stroopstoker Crombach uit Epen. In 1970 verhuisde Zjeng met zijn gezin naar Sint-Geertruid. Als laatste huisraad moest zijn piano mee. Met de veewagen van boer Duijsings uit Mesch werd de piano naar Sint-Geertruid vervoerd terwijl Zjeng erop speelde. De laatste jaren van zijn leven sleet Zjeng in het Belgische Cheratte

Zjeng ligt uitgeteld in zijn achtertuin

Hauteur, tussen Visé en Luik. Hij had intussen zijn vrouw en kinderen verlaten. Zjeng had door zijn zware roken zieke longen: "Es ich aosem ês 't get of 'n sjtaaldëur oëpe en toûw gèit." Hij overleed na een kort ziekbed op 6 augustus 1998 in het ziekenhuis in Luik. Toen zijn vrouw informeerde waaraan hij uiteindelijk gestorven was, antwoordde de arts ernstig: "Le vin a fait son oeuvre" (de wijn heeft zijn werk gedaan). Zijn vrouw Irène antwoordde: "Mais docteur, il n'a jamais bu un verre de vin dans sa vie" (maar dokter, hij heeft in zijn leven nooit één glas wijn gedronken). Zjeng werd begraven in Eijsden. Irène woont er nog steeds.

Frans van de Weerd